

DRĀMA KOMUNIKATĪVĀS KOMPETENCES PILNVEIDEI PIRMSSKOLĀ

Drama for the Development of Communicative Competence in Preschool

Ilze Kanča

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Svetlana Usca

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

***Abstract.** Rapid changes in society force people to face increasingly complex life challenges that require the ability to adapt to changes and function effectively in a social context. The issue of communicative competence, on the level of which the quality of this adaptation and functioning depends to a large extent, is becoming more relevant. The development of communicative competence begins already in preschool. It is necessary to create an appropriate and supportive environment in which the development of verbal and non-verbal aspects of communication, including vocabulary, would be promoted in various ways according to the child's educational needs.*

The aim of the paper is to analyze the possibilities of using drama for the development of communicative competence in preschool. The results obtained show the usefulness of drama as a method for the development of communicative competence, as well as differences depending on the gender of a child: boys need more pedagogical support for the development of communicative competence than girls.

***Keywords:** chiddrama, communicative competence, preschool.*

Ievads

Introduction

Mūsdienu pirmsskolas izglītības kvalitāti apliecina bērncentrētu pieeju izmantošana, lai radītu apstākļus, kuros bērns izjūt sevi kā svarīgu procesa dalībnieku radot, komunicējot un sadarbojoties, meklējot un atklājot, aktīvi piedaloties dažāda rakstura izglītības aktivitātēs (Malinauskienē, Gumuliauskienē, 2018). Pirmsskolas programmā (Brice et al., 2019) uzsvērtā komunikatīvā kompetence, kas saistīta gan ar pirmsskolas programmas sasniedzamajiem rezultātiem mācību jomās, gan ar sasniedzamajām caurviju prasmēm.

Pirmsskolas pedagogam ir svarīgi veidot kvalitatīvu mijiedarbību ar bērniem, pievēršot uzmanību verbālās un neverbālās komunikācijas aspektiem. Verbālās komunikācijas aspektā būtiski ir iemācīt bērnam dialoga un monologa veidošanu, paplašināt viņa vārdu krājumu. Neverbālās komunikācijas aspektā bērni mācās izmantot sejas izteiksmi, žestus, kustības vai citu saziņas veidu, lai labāk nodotu informāciju. Pedagogam ir būtiski atrast piemērotas metodes vai paņēmienus, lai pilnveidotu bērna komunikatīvo kompetenci.

Raksta mērķis – analizēt drāmas izmantošanas iespējas komunikatīvās kompetences attīstībai pirmsskolā.

Literatūras analīze

Literature analysis

Bērna komunikatīvā kompetence tiek uzskatīta par vienu no būtiskākajiem kritērijiem, kas liecina par bērna gatavību skolai un ko raksturo bērna prasme ievērot komunikācijas noteikumus ar vienaudžiem un pieaugušajiem, veiksmīgas attiecības ar vienaudžiem un prasme sarunāties un uzvesties atbilstoši situācijai (Guzal, 2022). Veiksmīga komunikācija veidojas no: 1) vēlmes komunicēt (efektīva komunikācija nav iespējama bez motivācijas); 2) spējas sadzirdēt un ieklausīties sarunu biedrā (svarīgi interesēties par citiem cilvēkiem un saprast viņu vēstījumus); 3) emocionālas mijiedarbības (bez līdzjūtības un empātijas efektīva komunikācija nav iespējama); 4) prasmes izmantot komunikācijas noteikumus (ir noteiktas nerakstītas komunikācijas normas, kas dažādās sabiedrībās var atšķirties, bērnam šīs normas ir jāapgūst, pretējā gadījumā viņam būs neizbēgamas grūtības nākotnē) (Mukhtoralievna, & Odilovna, 2023).

Komunikatīvās kompetences attīstībai pirmsskolas periodā tiek izmantotas dažādas aktivitātes: stāsta pabeigšana, stāsta veidošana, pantomīma, lomu spēles, improvizācija un radošā drāma. Vēl viena metode, kas varētu sekmēt šīs kompetences attīstību, ir drāma. Tiek uzskatīts, ka drāma: 1) attīsta bērna runāšanas prasmi, kontrolējot gan balss skaļumu, gan ātrumu, un klausīšanās prasmes (Ulubey, 2018; Güngör, Ates, 2019); 2) uzlabo tādas prasmes kā komunikācija, empātija, iztēle, radošums, kritiskā domāšana, sadarbība, sociālā apziņa un emociju paškontrolē (Akyil, Deniz, 2022), 3) pilnveido bērnu sociālās prasmes, atvieglo mijiedarbību un komunikāciju ar citiem un ietver domas, darbības un emocionālas aktivitātes, kas ļauj sasniegt personīgos vai sociālos

mērķus(Akyil & Deniz, 2022), 4) ietver daudzveidīgas aktivitātes vārdu iegaumēšanai, teikumu veidošanai, kā arī dažādus skaņu vingrinājumus, kas sekmē precīzas runas veidošanos (Pičukāne, 2020). Izspēlējot izdomātas vai reālas dzīves problēmas, situācijas vai lietas ar vārdiem, uzvedību un mijiedarbojoties vienam ar otru dažādās grupās, bērni ir gan dalībnieki, gan skatītāji vienlaikus, kas ļauj paskatīties uz lietām no dažādiem skatu punktiem (Güngör, Ates, 2019). Īpaši svarīga drāma ir tiem bērniem, kuriem ikdienā komunikatīvā vide nav tik bagāta un ir mazāk iespēju izmantot valodu saziņai, jo drāmas laikā, izmantojot valodā balstītas aktivitātes, bērnam sāk veidoties sistemātiska izpratne par valodas sistēmu un komunikatīvo situāciju (Altun, 2019), tiek papildināts vārdu krājums un apgūtas jaunas valodas struktūras, kas tiek pielietotas turpmākajā saziņā ar bērniem un pieaugušajiem (Mages, 2017).

Drāmas izmantošana var sekmēt verbālās komunikācijas, neverbālās komunikācijas un savstarpējās mijiedarbības pilnveidi (1.tabula).

Drāmas laikā bērni spēj labāk pārvarēt savu kautrību, attīstīt koordināciju, sejas izteiksmes kļūst izteiksmīgākas, uzlabojas acu-roku koordinācijas spējas (Gong, 2022), iemācās labāk izteikt savas domas un attīsta spēju ātri pieņemt lēmumus, paplašinās viņu iztēle un radošā domāšana, pilnveidojas valodas un komunikācijas spējas, iemācās sadarboties ar citiem un uzlabo savu pašapziņu (Umuzdaş, Doğan, Umuzdaş, 2019). Savstarpējā mijiedarbība drāmas laikā uzlabo bērnu runas prasmes, tiek mazināta plaista starp klausīšanos un runāšanu, kas ilgtermiņā ietekmē arī viņu rakstīšanas prasmes attīstību (Altun, 2019). Turklāt drāma paralēli valodas prasmju un komunikatīvās kompetences attīstībai ļauj bērniem labāk iepazīt apkārtējo pasauli, māca kontrolēt savas emocijas, attīsta prezentācijas un empātijas prasmes. Tā ir uz procesu orientēta mācību metode, kas ļauj bērnam brīvi izpausties bez bailēm kļūdīties (Demirekin, Yalçın, 2021).

1.tabula. **Atziņas par drāmas ietekmi uz verbālo komunikāciju, neverbālo komunikāciju un savstarpējo mijiedarbību**

(pēc Aksoy, 2019; Hornáčková, 2017; Güngör, Ates, 2019; Kryeziu, 2019)

Table 1 **Insights into the impact of drama on verbal communication, non-verbal communication and mutual interaction**

(based on Aksoy, 2019; Hornáčková, 2017; Güngör, Ates, 2019; Kryeziu, 2019)

	S.D. Kryeziu (2019)	V.Hornáčková (2017)	E.B. Güngör un A.Ates (2019)	P. Aksoy (2019)
Verbālā komunikācija	<ul style="list-style-type: none"> • attīstīta valodu; • pilnveido vārdu krājumu; • uzlabo atmiņas prasmes; • attīsta abstrakto domāšanu; • attīsta piecas maņas; • veicina izteiksmīgu valodas prasmju; • mācās vairāk izteikt savas domas, jūtas un emocijas; • reaģē uz jaunām situācijām ar skaņas palīdzību; • veicina radošo domāšanu, palīdz problēmu risināšanā; • attīsta mazo un lielo motoriku 	<ul style="list-style-type: none"> • attīsta valodu; • māca spēju risināt problēmu; • aktivizē domāšanu; • attīsta motoriku; • ļauj sazināties ar citiem 	<ul style="list-style-type: none"> • veido pozitīvu attieksmi pret savu valodu; • paātrina bērnu efektīvu runu; • palielina vārdu skaitu teikumos ; • veido prasmju brīvi izteikties; • uzlabo bērnu vārdu krājumu; • attīsta valodu, atdarinot dzirdamās skaņas; • uzlabo bērnu klausīšanās, uztveres, runāšanas un analīzes spējas; • attīsta efektīvu valodas prasmju izmantošanu 	<ul style="list-style-type: none"> • attīsta domāšanas, runāšanas, klausīšanās, stāstīšanas un komunikācijas vienam ar otru prasmes; • attīsta bērnu vārdu krājumu; • pozitīvi ietekmē bērnu uzmanību un motivāciju, uztveri un atmiņu;

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Neverbāla komunikācija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • veicina izteiksmīgas valodas prasmes; • attīsta emociju un jūtu izpausmi; • attīsta mazo un lielo motoriku; • māca koncentrēties; • vingrina iztēli; • veido augstu izpratni par skaistumu, ritmu un savas vides, kā arī ķermeņa struktūru, mācoties vairāk izteikt savas domas, jūtas un emocijas; • māca reaģēt uz jaunām situācijām ar kustību palīdzību; • paaugstina pašcieņu 	<ul style="list-style-type: none"> • stiprina koordināciju un fizisko sagatavotību; • attīsta motoriku; • atbalsta radošumu un iztēli; • ļauj iejusties citās lomās; • stimulē zināšanu meklējumus, uzmanību un koncentrēšanos 	<ul style="list-style-type: none"> • palīdz bērna emocijām; • attīsta bērnu aizrautību, kustību un izteiksmes prasmes; • nodrošina ķermeņa apziņu; • attīsta bērnu pašpārliecinātību 	<ul style="list-style-type: none"> • izmanto savu radošumu un ķermeni; • kustība palīdz attīstīt pašapziņu un palīdz viņiem atpūsties; • attīstīta bērnu personību; • attīsta atdarināšanas spēju un radošumu; • māca bērnam koncentrēties; • veicina uzmanību un enerģiju aktivitātei
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Mijiedarbība</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uzlabo bērnu izpratni par pasauli; • māca risināt problēmas drošā vidē; • palīdz izprast attiecības; • praktizē pieaugušo uzvedību; • attīsta kontroles sajūtu pār savu pasauli 	<ul style="list-style-type: none"> • attīsta sociālo uzvedību; • māca sadarbību un komunikāciju ar citiem bērniem; • ļauj sazināties ar citiem un iejusties citās lomās; • attīsta pašapziņu, pašpietiekamību un izpratni par vērtībām 	<ul style="list-style-type: none"> • māca bērnu mijiedarbību ar vienaudžiem; • veido veselīgu komunikāciju ar savu vidi; • attīsta mijiedarbību ar pieaugušajiem; • attīsta bērnu empātijas prasmes; • attīsta solidaritāti un toleranci pret cilvēkiem 	<ul style="list-style-type: none"> • veicina bērnu empātijas attīstību; • palīdz saprast savas un citu jūtas; • palīdz bērniem dalīties savās jūtās ar citiem; • uzlabo grupu mijiedarbību; • veicina grupas dalībniekiem būt iejūtīgiem savās attiecībās, mācīties pieņemt un iedrošināt vienam otru; • māca starppersonu uzvedību ; • palīdz bērnu introversijas -pasivitātes gadījumos; • spēlējoties bērni viens no otra mācās jaunas lietas

Ar drāmas palīdzību tiek pilnveidoti visi informācijas verbālie, neverbālie aspekti (2. tabula).

2. tabula. **Drāmas izmantošana informācijas un savstarpējās mijiedarbības kvalitātes paaugstināšanai darbā ar 4 -5 gadus veciem bērniem** (autoru veidots)
 Table 2 **The use of drama to increase the quality of information and mutual interaction in work with 4–5-year-old children** (created by the authors)

Rādītājs	Bērna aktivitātes drāmas metodes izmantošanas laikā
Verbālā informācija	
Teikumu veidošana	Drāmas laikā tiek iemācīti gramatiski pareizi teikumi, kurus bērni pēc tam pielieto arī ikdienas sarunās. Bērns mācās izrunāt pareizi pēc parauga. Apgūst paplašinātu teikumu veidošanu.
Vārdu krājums	Spēlējot tiek apgūti vairāki jauni vārdi no dažādām jomām, kas paplašina vārdu krājumu, jauno vārdu nozīme tiek skaidrota.
Dialoga veidošana	Mācās veidot dialogu. Ieklausās otrā runātājā. Mācās gaidīt savu kārtu, lai atbildētu uz jautājumu vai izteiktu savu viedokli. Atkārto gatavus dialogus, kas kalpo kā paraugi personīgo dialogu veidošanai
Vārdu darināšana	Mācās veidot vārdus gramatiski pareizi, pareizajā dzimtē, skaitlī.
Precīza skaņu izruna	Tiek pievērsta lielāka uzmanība skaņu izrunai. Arī balss skaļumam, lai varētu dzirdēt izrunāto skaņu.
Neverbālā informācija	
Sejas izteiksme	Mācās runājot, izmantot dažādas sejas mīmikas, teksta runāšana spoguļa priekšā ar dažādām grimasēm.
Acu kontakts	Runājot mācās veidot acu kontaktu
Ķermeņa stāvoklis	Atrodies savā lomā, nepieciešams iemācīties justies nepiespiesti un atbrīvot savu ķermeni atbilstoši situācijai.
Kustības	Mācās lietot runai vai tēlam atbilstošas kustības
Žesti	Mācās izmantot arī žestus, lai nodotu informāciju. Izmanto gan kopā ar vārdiem, gan nodod informāciju tikai ar žestiem.
Izteiksmīgums	Cenšas lietot dažādas intonācijas, balss skaļumu, lai paspilgtinātu runu
Mijiedarbība	
Bērns-bērns	Mācās sadarboties, būt pacietīgs, iejusties cita lomā, vienoties par dažādiem uzdevumiem.
Bērns- skolotājs	Mācās sadarboties, sniegt atbalstu nepieciešamības gadījumā.
Bērns- vecāks	Mācās izprast citu jūtas, saņemt atgriezenisko saiti par paveikto darbu.

Var secināt, ka bērnu komunikatīvajai kompetencei ir būtiska nozīme. 4-5 gadus veciem bērniem rotaļas ir ļoti svarīga ikdienas sastāvdaļa, ar kuru palīdzību bērni apgūst nepieciešamās prasmes, izpratni par pasauli un gūst nepieciešamo pieredzi. Skolotājs, radot atbilstošu un atbalstošu vidi, veicina komunikatīvās kompetences pilnveidi.

Metodoloģija **Methodology**

Pētījumam tika izveidota 4-5 gadus vecu bērnu komunikatīvās kompetences novērtēšanas lapa. Novērošana balstīta atziņās par komunikatīvās kompetences struktūru (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014; Hrechyshkina, 2019; Kramiņš, 2016; McDuffie, 2021; Mashkhura, 2021; Sebre, Miltuze, 2022; Tūbele, Anoško, 2019; Voltmer et al., 2021; u.c.), kas ļauj noteikt bērna komunikatīvās kompetences attīstības līmeni atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem::

- ✓ kritērijs **Informācijas kvalitāte** (rādītāji - *runu veido precīzi un saprotami; runā izmanto dažādas struktūras teikumus; veido stāstījumu patstāvīgi, pilnīgi, saistīti un secīgi, ievērojot valodas normas; runājot veido acu kontaktu; atdarina dzirdēto ar balsi dažādās intonācijās, mīmiku, ķermeņa žestiem; ķermeņa stāvoklis atbilstošs situācijai jebkurā vidē; vienmēr atbild uz jautājumiem; uzdod jautājumus un gaida atbildi; klausās un saprot dzirdēto*);
- ✓ kritērijs **Mijiedarbības kvalitāte**, (rādītāji - *ir taktisks, saprotošs, izjūt citu cilvēku noskaņojumu, labprāt palīdz visiem apkārtējiem. spēj kontrolēt savas emocijas; izrāda vēlmi komunicēt jebkurā vidē; pēc paša iniciatīvas iesaistās sevi interesējošās rotaļās pārī ar otru bērnu, izrāda vēlmi un rotaļājas nelielā grupā*)
- ✓ kritērijs **Vārdu krājums**.

Kritēriju *Informācijas kvalitāte* un *Mijiedarbības kvalitāte* vērtēšanai tika izmantoti 5 līmeņi:

1. līmenis - aktivitāte netiek novērota;
2. līmenis - pasīva aktivitāte: tiek novērota reti, tās uzsākšanai nepieciešams pastāvīgs pieaugušā pamudinājums un/vai palīdzība;
3. līmenis - fragmentāra aktivitāte: tiek novērota fragmentāri, tās uzsākšanai dažreiz nepieciešams pieaugušā pamudinājums un/vai palīdzība;
4. līmenis - regulāra aktivitāte pazīstamās situācijās: tiek novērota regulāri pazīstamās situācijās, jaunās situācijās tās uzsākšanai dažreiz nepieciešams pieaugušā pamudinājums un/vai palīdzība;
5. līmenis - pastāvīga aktivitāte: izpaužas regulāri daudzveidīgās situācijās (Andrejeva, 2023, 57-58).

Kritērija *Vārdu krājums* novērtēšanai tika izmantoti 3 līmeņi:

1. līmenis - nepietiekams;
2. līmenis - pietiekams;
3. līmenis - bagāts.

Pētījumā tika iesaistīti 14 bērni vecumā no 4 līdz 5 gadiem. Novērošanas lapu aizpildīja pirmsskolas skolotājs un logopēds. Pētījumā bija nepieciešami divi mērījumi, kas ļauj novērot bērnu komunikatīvās kompetences pilnveides dinamiku un izvērtēt drāmas pielietojamības efektivitāti. Starp mērījumiem tika veikta pedagoģiskā darbība. Tika aprobēts metodiskais materiāls, tas ietver 1) bērna un skolotāja darbību raksturojumu, integrējot drāmu mācību jomās, akcentējot komunikatīvās kompetences attīstāmos elementus; 2) 3 lugas atbilstoši gadalaikiem, izmantojot norādes uz saistību ar sasniedzamajiem rezultātiem mācību jomās un caurviju prasmju attīstību, katrai lugai izstrādāts arī uzskates materiāls.

Pētījuma veikšanai tika saņemtas vecāku piekrišanas.

Iegūtie dati tika kodēti un apstrādāti programmā SPSS.

Kronbaha alfas testa rezultāts ($\alpha=,959$) liecina par labu novērošanas lapas iekšējo saskaņotību. Kolmogorova – Smirnova testa rezultāts ($p<,05$) liecina, ka dati neatbilst normālajam sadalījumam un secinātajā statistikā nepieciešams izmantot neparametriskos testus.

Pētījuma ierobežojumi: pētījums tika aprobēts vienā pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma rezultāti

Pētījuma sākumā tika konstatēts, ka starp izvirzītajiem kritērijiem pastāv korelācijas (3.tabula).

3. tabula. **Korelācijas starp kritērijiem pētījuma sākumā**
Table 3 Correlations between the criteria at the beginning of research

	Informācijas kvalitāte	Mijiedarbības kvalitāte
Mijiedarbības kvalitāte	,609	
Vārdu krājums	,728	,413

Kritēriju novērtējumos netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības ($p > ,05$) atkarībā no tā, kurš vērtē – pirmsskolas skolotājs vai logopēds. Tomēr rezultāti liecina par statistiski nozīmīgām atšķirībām visu kritēriju novērtējumos atkarībā no bērna dzimuma: kritērijā *Informācijas kvalitāte* ($p = ,001$), kritērijā *Mijiedarbības kvalitāte* ($p = ,012$) un kritērijā *Vārdu krājums* ($p = ,008$). Visos gadījumos meiteņu sniegums novērtēts augstāk. Tā kā visi kritēriji saistīti ar valodas un komunikatīvās kompetences attīstību, tad šāds rezultāts nav pārsteigums, jo sakrīt ar pētījumos pausto atziņu, ka dzimumam ir svarīga loma valodu apguvē: meitenes ir veiksmīgākas un motivētākas valodu apguvē, salīdzinot ar zēniem. Komunikatīvā kompetence bērniem pilnveidojas pakāpeniski, bet vairākos aspektos meiteņu valodas attīstība norit ātrāk un labāk, nekā zēniem (Holm et al., 2023; Coskun, 2014).

Lai labāk izprastu situāciju, tika analizēti rezultāti katra apgalvojuma novērtējumos. Visaugstāk novērtēts rādītājs *Runā izmanto dažādas struktūras teikumus* (Mean 3,25). Viszemāk novērtēts rādītājs *Uzdod jautājumus un gaida atbildi* (Mean 2,64). Pirmsskolas skolotāja vērtējums vairumā rādītāju ir zemāks nekā logopēda vērtējums, taču tikai rādītāja *Ir taktisks, saprotošs, izjūt citu cilvēku noskaņojumu, labprāt palīdz visiem apkārtējiem. Spēj kontrolēt savas emocijas* novērtējumos tika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības ($p = ,049$) atkarībā no respondenta: logopēda vērtējums ir krietni augstāks (Mean Rank 17,39) nekā pirmsskolas skolotāja vērtējums (Mean Rank 11,61), ko var izskaidrot ar to, ka pirmsskolas skolotājs pavada ar bērniem gandrīz visu laiku, ko bērni pavada pirmsskolas izglītības iestādē, savukārt logopēds darbojas ar bērnu individuāli. Pirmsskolas skolotājam ir iespēja novērot bērnu dažādās situācijās apkārtējā vidē, kas logopēdam bieži vien nav redzamas.

Savukārt statistiski nozīmīgas atšķirības ($p < ,05$) atkarībā no bērna dzimuma tika konstatētas visos rādītājos, izņemot rādītāju *Ir taktisks, saprotošs, izjūt citu cilvēku noskaņojumu, labprāt palīdz visiem apkārtējiem. Spēj kontrolēt savas emocijas*: visos gadījumos meitenes saņēmušas augstāku vērtējumu nekā zēni. Tas ļauj secināt, ka dzimumam ir svarīga loma valodu apguvē un sakrīt ar teorijas atziņu, ka viņu valoda un līdz ar to komunikatīvā kompetence šai vecumā attīstās ātrāk (Holm et al., 2023) un pieņemt, ka komunikatīvās kompetences attīstībai zēniem nepieciešams lielāks pedagoģiskais atbalsts nekā meitenēm.

Materiāla aprobēšanas laikā katras lugas iestudēšana sevī ietvēra sagatavošanās procesu, kad bērni iepazinās ar lugu, klausoties pirmsskolas

skolotājas lasījumā, komunicēja savā starpā un ar skolotāju, lai analizētu lugas notikumus un varoņus. Bērni sadarbojās savā starpā un ar skolotāju, lai izteiktu savus risinājumus lomu sadalē un noteikumu izstrādāšanā, kas visiem ir jāievēro, iekārtoja atbilstošu vidi. Vairākkārt spēlējot lugu, tika pievērsta uzmanība gan pareizai vārdu izrunai, gan teikumu veidošanai, gan loģiskai satura nodošanai. Uzmanība tika pievērsta ne tikai savstarpējai mijiedarbībai un verbālās informācijas nodošanas aspektiem, bet arī neverbālās informācijas aspektiem – bērnu kustībām, izteiksmīgumam, acu kontaktam, žestiem.

Aprobācijas beigās veicot novērtējumu, vislabāk novērtēts rādītājs Pēc paša iniciatīvas iesaistās sevi interesējošās rotaļās pāri ar otru bērnu. Izrāda vēlmi un rotaļājas nelielā grupā (Mean 3,75). Jau agrā bērnībā bērni meklē pozitīvu mijiedarbību ar citiem, tā rodot sajūtu, ka pieder kādai sociālai grupai un tādā veidā pilnveido savas spējas rūpēties par sevi un citiem (Maron-Puntarelli, 2023). Viszemāk novērtēts rādītājs, tāpat kā aprobācijas sākumā, ir *Uzdod jautājumus un gaida atbildi*. Bērni, dzirdot skolotāju, kas biežāk lieto sarežģītus teikumus, paši sāk vairāk izmantot sarežģītākus teikumus savā runā, nekā bērni, kuri dzird skolotāju lietojot vienkāršākus vārdus un teikumus (Beller, 2008).

Pētījuma beigās statistiski nozīmīgas atšķirības atkarībā no vērtētāja netika novērotas, savukārt atkarībā no bērna dzimuma tās tika konstatētas visos rādītājos. Visos gadījumos meitenes saņēmušas augstāku vērtējumu nekā zēni. Tāpat kā pētījuma sākumā, arī šoreiz apstiprinās atziņa, ka meitenēm valoda un komunikatīvā kompetence attīstās ātrāk (Holm et al., 2023), tas attiecināms uz visiem kognitīvajiem procesiem un intelekta attīstību kopumā, šai vecumā meitenes vairāk pēta, jautā, iesaistās problēmu risināšanā, viņu novērošanas, līdz ar to arī atdarināšanas prasmes ir augstākā līmenī (Buboviča, 2014).

Veicot pedagoģisko darbu, svarīgi saprast, kādas izmaiņas notikušas, kāda ir attīstības dinamika. Lai salīdzinātu bērnu komunikatīvās kompetences attīstības dinamiku, atbilstoši noteiktajiem kritērijiem un rādītājiem, tika salīdzinātas katra rādītāja vidējās vērtības pētījuma sākumā un beigās un veikts Vilksona rangu tests (4. tabula).

4. tabula. **Rādītāju attīstības dinamika**
Table 4 Development dynamics of the indicators

Apgalvojums	Vidējais		p
	Sākumā	Beigās	
Runu veido precīzi un saprotami	3,21	3,46	,008
Runā izmanto dažādas struktūras teikumus	3,25	3,71	,001
Veido stāstījumu patstāvīgi, pilnīgi, saistīti un secīgi, ievērojot valodas normas	2,79	3,43	,000
Runājot veido acu kontaktu	3,18	3,68	,000
Atdarina dzirdēto ar balsi dažādās intonācijās, mīmiku, ķermeņa žestiem,	2,82	3,36	,000
Ķermeņa stāvoklis atbilstošs situācijai jebkurā vidē	2,86	3,61	,000
Vienmēr atbild uz jautājumiem	2,96	3,5	,000
Uzdod jautājumus un gaida atbildi	2,64	3,29	,000
Klausās un saprot dzirdēto	3,07	3,54	,000
Ir taktisks, saprotošs, izjūt citu cilvēku noskaņojumu, labprāt palīdz visiem apkārtējiem. Spēj kontrolēt savas emocijas.	2,96	3,46	,000
Izrāda vēlmi komunicēt jebkurā vidē	2,82	3,43	,000
Pēc paša iniciatīvas iesaistās sevi interesējošās rotaļās pāri ar otru bērnu. Izrāda vēlmi un rotaļājas nelielā grupā.	3,00	3,75	,000

Vilkoksona rangu testa rezultāti visos gadījumos liecina par statistiski nozīmīgām izmaiņām, bet detalizēta rangu analīze ļauj secināt, ka visos gadījumos dinamika ir pozitīva. Salīdzinot ar citiem rādītājiem, nozīmīga ($p < ,008$), bet ne tik strauja dinamika kā citiem rādītājiem, ir rādītājam *Runu veido precīzi un saprotami*: uz to norāda gan vidējās vērtības pieaugums (pētījuma sākumā 3,21, beigās – 3,46), gan tas, ka Vilkoksona testā tikai 7 no 28 vērtējumiem vērojama pozitīva dinamika, pārējos gadījumos vērtējums palicis nemainīgs. Autore pieļauj, ka tas saistīts ar korekciju: bērniem, kuriem ir izrunas problēmas (neprecīza skaņu izruna), bieži nepieciešams logopēds, kurš strādā ar skaņu izrunas korekciju. Korekcijai nepieciešams ilgāks laiks, lai skaņu izrunas precizitāte automatizētos.

Secinājumi Conclusions

Komunikatīvās kompetences pilnveide norit visās pirmsskolas mācību jomās un caurviju prasmju kontekstā un to saturs tiek apgūts rotaļdarbībā atbilstoši vecumposma īpatnībām. Pirmsskolas skolotājs, izvēloties atbilstošu metodi un veidojot atbilstošu un atbalstošu vidi, var palīdzēt bērnam pilnveidot komunikatīvo kompetenci. Pētījuma rezultāti liecina, ka drāmas bērncentrēta metode sekmē informācijas kvalitātes, mijiedarbības kvalitātes paaugstināšanos un vārda krājuma paplašināšanos. Pirmsskolas skolotājam, organizējot aktivitātes komunikatīvās kompetences attīstībai, jāņem vērā dzimuma atšķirības.

Summary

It is important for a preschool teacher to create quality interaction with children, paying attention to the aspects of verbal and non-verbal communication. It is essential to find suitable methods or techniques to improve the child's communicative competence. With the help of drama, it is possible to improve the communicative competence of 4-5-year-old children.

The following criteria were set for determining the level of development of communicative competence:

- ✓ The criterion *Quality of Information* (indicators – his/her speech is precise and clear; he/she uses sentences of different structure in the speech; the narrative is created independently, completely, coherently and sequentially, observing the language norms; the eye contact is made while speaking; he/she imitates the heard information with the voice in different intonations, mimicry, body gestures; body position is appropriate to the situation in any environment; he/she always answers questions; questions are asked and answers are expected; he/she listens and understands what is being said),
- ✓ The criterion *Quality of Interaction* (indicators – he/she is tactful, understanding, feels the mood of other people, willingly helps surrounding people; he/she is able to control his/her emotions; he/she is willing to communicate in any environment; on own initiative, he/she

engages in games that interest him/her in a pair with another child, he/she shows a desire and plays in a small group),

✓ The criterion *Vocabulary*

5 levels of the criteria Quality of Information and Quality of Interaction:

- Level 1 - activity is not observed,
- Level 2 - passive activity: activity is rarely observed; its initiation requires constant encouragement and/or help from an adult,
- Level 3 - fragmentary activity: activity is observed occasionally; its initiation sometimes requires encouragement and/or assistance from an adult,
- Level 4 - regular activity in familiar situations: activity is observed regularly in familiar situations; its initiation in new situations sometimes requires encouragement and/or assistance from an adult,
- Level 5 - permanent activity: it occurs regularly in a variety of situations (Andrejeva, 2023, 57-58).

3 levels for the assessment of the criterion Vocabulary:

- Level 1 – insufficient,
- Level 2 – sufficient,
- Level 3 – rich.

The research results on the use of drama in the development of communicative competence of 4-5-year-old children show statistically significant changes, but a detailed analysis of the rankings allows the conclusion that the dynamics are positive in all cases.

It is concluded that a preschool teacher can help a child to develop communicative competence by choosing an appropriate method and creating an appropriate and supportive environment. The research results show that drama, as a child-centered method, contributes to the improvement of the quality of information, the quality of interaction and the expansion of vocabulary. A preschool teacher, when organizing activities for the development of communicative competence, should take gender differences into account.

Literatura

References

- Akyil, Y., Deniz, M.E. (2022). The effect of creative drama-based psychoeducation program on emotional intelligence of adolescents. *OPUS– Journal of Society Research*, 19(46), 206-216. Pieejams <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2326573>
- Altun, M. (2019). Drama: a neglected source in language teaching to improve communication. *International Journal of English Linguistics*, 9(5), 242-248. Pieejams: <https://ccsenet.org/journal/index.php/ijel/article/view/0/40501>
- Andrejeva, R. (2023). *Jaunrades un uzņēmējspējas pilnveide pirmsskolā*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju Akadēmija.
- Beller, S. (2008). Fostering Language Acquisition in Daycare Settings: What Does the Research Tell Us? *Working Papers in Early Childhood Development*, No. 49. Bernard van Leer Foundation. PO Box 82334, 2508 EH, The Hague, The Netherlands. Pieejams: <https://eric.ed.gov/?id=ED522692>
- Brice, B, Bula-Biteniece, I., Gaide, D., Irbe, I., Lauka, A., Ozola, D., Rolanda, L., Silova, M., Tempelfelde, I. (2019). *Pirmsskolas mācību programma*. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/10>
- Buboviča, J. (2014). Didaktiskā spēle 5-6gadus vecu bērnu kognitīvajā attīstībā. *Sabiedrība. Integrācija. Izglītība. 1.daļa*. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2014vol11.784>
- Coskun, L. (2014). The girls are better at language learning: A comparative approach. *Journal of Educational and Social Research*, 4(2), 17. DOI: 10.5901/jesr.2014.v4n2p17
- Demirekin, M., & Yalçın, H. (2021). Games & Drama applications in language acquisition. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(37), 4027-4048. DOI: <https://doi.org/10.26466/opus.881111>
- Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014). *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga: RaKa.
- Gong, H. (2022). Application of multimedia human-computer interaction technology in preschool children Drama Education. *Advances in Multimedia*, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/6388057>
- Guzal, N. (2022). Pedagogical-psychological aspects of the formation of social consciousness in preschool children. *Yosh Tadqiqotchi Jurnalı*, 1(5), 40-46. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6628393>
- Güngör, E. B., & Ates, A. (2019). Okul Öncesi Çocuk Gelisiminde Yaratici Dramanın Katkilari. *Journal of World of Turks*, 11(1). Pieejams: <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=63af2779-c99e-47c1-8eba-6d336a84e384%40redis>
- Holm, A., Van Reyk, O., Crosbie, S., De Bono, S., Morgan, A., & Dodd, B. (2023). Preschool children's consistency of word production. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 37(3), 223-241. Pieejams: <https://doi.org/10.1080/02699206.2022.2041099>

- Hornáčková, V. (2017). Drama play a creative method in preschool education. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 31. DOI: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.10.53>
- Hrechyshkina, I. A. (2019). The problem of coherent speech of children of junior preschool age in modern scientific discourse. *Pedagogy and Psychology*, 17. Pieejams: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-198VII80-04>
- Kramiņš, E., (2016). Retorikas rokasgrāmata. Runāsim skaidri, spilgti, iedarbīgi! Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība".
- Kryeziu, S. D. (2019). Language development through drama in preschoolers. *European Journal of Language and Literature*, 5(1), 15-22. DOI: <https://doi.org/10.26417/ejls-2019.v5i1-189>
- Mages, W. K. (2017). Drama-based interventions and narrative. In *The Routledge International Handbook of early Literacy Education* (pp. 296-307). Routledge.
- Malinauskienė, D., Gumuliauskienė, A. (2018). Opportunities of modern education of preschool-age children. *Society. Integration. Education, Volume II*, 602-612. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2018vol1.3168>
- Maron-Puntarelli, C. A. (2023). *Am I Your Friend, Grandchild, Peer or Something Else? Preschoolers' Views of Their Relationships with Elders in an Intergenerational Program.* Pieejams: <https://www.proquest.com/openview/1be0197f51867708753c5d4ce3e9af90/1?pqorigsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Mashkhura, R. (2021). Culture of Speech Development in Preschool. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 12, 377-381. Pieejams: <http://www.ejlss.indexedresearch.org/index.php/ejlss/article/view/331>
- McDuffie, A. (2021). Verbal Communication. *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders*, 5029-5029. Pieejams: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-91280-6_1709
- Mukhtoralievna, Z. S., & Odilovna, B. R. (2023). Age and psychological and pedagogical bases of speech development of preschool children. *Open Access Repository*, 4(2), 763-767. Pieejams: <https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/view/3382>
- Pičukāne, Ē. (2020). *Drāmas elementu izmantošana latviešu valodas nodarbībās iesācējiem.* Pieejams: <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/dramas-elementuizmantosana-latviesu-valodas-nodarbibas-iesacejiem>
- Sebre, S. & Miltuze, A. (2022). Attīstības psiholoģija. Cilvēka attīstība visas dzīves garumā. Rīga: Zveigsne ABC.
- Tübele, S., & Anoško, L. (2019, May). Žesti kā komunikācijas īpatnība bērniem ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Vol. 3*, 136-145. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2019vol3.3862>

- Ulubey, Ö. (2018). The Effect of Creative Drama as a Method on Skills: A MetaAnalysis Study. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 63-78. Pieejams <https://eric.ed.gov/?id=EJ1172791>
- Umuzdaş, S., Doğan, A., & Umuzdaş, M. S. (2019). Impact of musical creative drama education on self-confidence of preschool children. *Journal of Education and Training Studies*, 7(11), 10-22. DOI: <https://doi.org/10.11114/jets.v7i11.4471>
- Voltmer, K., Hormann, O., Pietsch, M., Maehler, C., & Von Salisch, M. (2021). Teaching the teachers about language support strategies: effects on young children's language development. *Frontiers in psychology*, 1462. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.660750>